

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

www.philosophical-research.org

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Λ. ΠΙΕΡΡΗΣ

Περίοδος 2019-2020

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΛΓ' ΚΥΚΛΟΣ

*

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Κύκλος Δ'

31 Μαρτίου 2020

I

Το Τέλος του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού

Ζούμε μια κοσμοϊστορική εποχή μεταβολών. Και όπως πάντα στην ιστορία οι εξελίξεις καθορίζονται κατ' αρχήν και τελικά από πολιτισμικά αίτια, γιατί η ιστορία, όπως και ο Κόσμος, αποτελούν φανέρωση του Είναι.

Η Ευρώπη εξέρχεται του προσκηνίου της ιστορίας. Για 1000 χρόνια ο Ευρωπαϊκός πολιτισμός απετέλεσε το επίκεντρο την ιστορίας. Τα προηγούμενα 1000 το ρόλο της εστίας του ιστορικού πεδίου έπαιξαν η Βυζαντινή Ορθοδοξία και το Ισλάμ. Την δε προπροηγούμενη χιλιετία χαρακτηρίζει η ιδιαίτερη ηγεμονία του κλασσικού Ελληνισμού.

Υπάρχουν φυσικά επικαλύψεις, όπου το προηγούμενο επιβιώνει με σημαντική παρουσία στις αρχικές φάσεις του επόμενου, και αντίστροφα, το νεώτερο προετοιμάζεται στην τελευταία περίοδο του παλαιότερου. Αλλά γενικά ισχύει η Ετρουσκική διδασκαλία της μεγάλης περιόδου των 10 αιώνων, αν και ο αιών δεν αποτελεί διάστημα μαθηματικού χρόνου, βρίσκεται όμως στην περιοχή των 100 χρόνων, οριοθετώντας τον ανθρώπινο βίο.

Η παρακμή του Ευρωπαϊκού πολιτισμού είναι έκδηλη από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Ουσιώδες γνώρισμα κάθε παρακμής είναι η έκλειψη της ενοποιού «πίστης», η πολυδιάσπαση του βιούμενου νοήματος της ύπαρξης σε πολλαπλά βασικά ασύνδετα επίπεδα. Έτσι έχουμε στην Ευρώπη το καθεστώς των πολλών «αληθειών»: άλλη η θρησκευτική

πίστη, άλλο το επιστημονικό και τεχνολογικό πεδίο, άλλο πολιτισμικό θραύσμα αντιπροσωπεύουν οι τέχνες, και ακόμη άλλο η φιλοσοφία. Και ο πολυμερισμός συνεχίζεται εντός κάθε τομέα. Ηπειρωτική και Αγγλοσαξωνική φιλοσοφική σκέψη παρέμεναν πρακτικά ανεπικοινωνήστες. Η τέχνη διασπάται σε τοπικά και χρονικά «ρεύματα», επάλληλα και γρήγορα μεταβαλλόμενα, καταντά έκφραση «Μόδας». Παντοίες θρησκευτικές και θρησκευτικοειδείς πεποιθήσεις περιπλανώνται εδώ και εκεί. Ο δε τεχνολογικός πολιτισμός ήδη ξεπερνά τα φυσικά όριά του με τις αστάθειες που έχει προκαλέσει, αστάθειες πληθυσμιακές, ανθρωπολογικές, ψυχοπνευματικές, οικονομικές, εργαλειακές και ηλεκτρονικές. Ο Ευρωπαίος είναι πια είδος υπερπροστατευόμενο και έχει παντοιοτρόπως εξασθενήσει από αυτήν την ανάγκη προστασίας. Έγινε ταυτόχρονα δειλός και θρασύς από την ίδια αιτία. Και επικαλείται τα «κεκτημένα» του τα οποία η ιστορία ρίχνει πλέον στον κάλαθο των αχρήστων.

Η φιλοσοφική ιστορία ψάχνει για αιτίες και νοήματα, για το «γιατί» των γεγονότων και εξελίξεων. Και η ουσία της παρακμής ενός πολιτισμού είναι η ίδια με την ουσία της ακμής του, δυο όψεις του αυτού πράγματος σε χρονική αλληλουχία, όπως πάντα. Ο ειδικός τρόπος του φθινόπωρου ενός πολιτισμού έχει να κάνει με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της άνοιξης του.

Στην ρίζα κάθε πολιτισμού βρίσκεται ένα θεμελιώδες και κυρίαρχο, αναλλοίωτο βίωμα. Αυτό το βίωμα δημιουργεί τις μορφές του υψηλού (θρησκεία, τέχνη, φιλοσοφία) και του βιοτικού (τρόποι αντίληψης, συμπεριφοράς και σκέψης, αξιακοί κώδικες, ηθικές και τρόποι ζωής) πολιτισμού, που «φαίνεται» στην ιστορία, και που η ιστορία υπάρχει για να απο-καλύπτεται εκείνο το θεμελιακό «πιστεύω» για το νόημα της ύπαρξης.

Ο Ευρωπαϊκός πυρήνας συνίσταται στο βίωμα της από-στασης, της απο-μάκρυνσης, της αποξένωσης του Υποκειμένου από το Είναι.

Το αφιλόξενο περιβάλλον (τόπος, κλίμα), οι «ομίχλες της Königsberg», όπου καταβάλλει ο άνθρωπος ενέργεια προς τον χώρο αντί να λαμβάνει περισσή από αυτόν, δημιούργησε ένα αίσθημα «εριμμένου», αποκλήρου, που για να υπερβασθεί χρειάστηκε να κατασκευασθεί ο μύθος του Εγώ, του Υποκειμένου σαν μυστικού σημείου απέναντι στο

Ον, το οποίο τώρα συλλαμβάνεται ως Αντι-κείμενο. Ο άνθρωπος αντί να είναι μέρος της φύσης, του Κόσμου, της ολικής φανέρωσης του Θεού, του Θεού, υπό-κειται στην πραγματικότητα ως «σημείο φυγής» στην προοπτική του κοσμικού φαινομένου, και αντί-κειται προς Φαίνεσθαι και Είμαι, τελικά δε και προς Θεό.

Η αντιπαράθεση προς την κλασσική αντίληψη είναι αποκαλυπτική. Για την κλασσική οντολογία, η ύπαρξη συνίσταται στα κατηγορήματά της, το «ότι είναι» του όντος εξαρτάται από το «τί είναι». Αν αφαιρέσεις τις ιδιότητες του όντος δεν μένει τίποτα – η ουσία προηγείται της ύπαρξης. (Δεν συμβαίνει *actus existendi* χωρίς *forma essendi*). Η ύπαρξη είναι φανέρωση μιας ουσίας σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο, που και αυτοί καθορίζονται στις δομές τους από εκείνη την φανέρωση. Στο όμορφο σώμα δεν είναι κάτι άλλο και υπαρξιακά ανεξάρτητο από όλες τις ιδιότητές του, που είναι ωραίο, αλλά το κάλλος (η ιδέα, η ουσία του κάλλους) φανερώνεται ως μορφή στον δεδομένο χώρο και χρόνο, μαζί με τις άλλες ιδιότητες του συγκεκριμένου σώματος, σαν μέρος της ουσίας του ανθρώπου. Σε βιωματική διατύπωση, εάν είσαι όμορφος, το νοηματικό βάρος δεν πέφτει στο «ΕΓΩ είμαι καλός», αλλά στο «εγώ είμαι ΚΑΛΟΣ». Το πρώτο βίωμα προέρχεται και ενισχύει το κλείσιμο του Υποκειμένου στον «εαυτό» του, το δεύτερο πετάει με το άνοιγμα εαυτού προς το Είμαι και την τελειότητά του που αποτελεί και την αληθινή ανάδειξη εαυτού στο «τέλος» του, στον αιώνα του. Το πρώτο πάει να κερδίσει την αιωνιότητα της τελειότητας και σκέφτεται μήπως χάνει την ανεξαρτησία του, μήπως εξαπατάται και μήπως προδοθεί. Το δεύτερο ορμάει στο φως σαν δούλος που βρίσκει την ελευθερία του, σαν μέγας ποταμός που χύνεται στον ωκεανό του «τέλους», στο Είμαι του Φαίνεσθαι.

Αντίθετα και αντιφατικά προς αυτή την οντολογία του Ελληνισμού, ο Ευρωπαϊσμός επενδύει στο μυστικό, απροσδιόριστο Υπο-κείμενο, σε μια ανερμήνευτη εσωτερικότητα, που είναι πάνω και πέρα από όλους τους προσδιορισμούς της, όλα της τα κατηγορήματα, όλες τις ιδιότητες της. Αντί της λατρείας της γυμνής επι-φάνειας του Κάλλους, εδώ θυσιάζει ο άνθρωπος στο Κεκρυμμένο, και σε αυτό όχι ως την άλλη όψη του Φανερωμένου κατά την απόλυτη ταυτότητά τους, αλλά ως το μη αποκαλύψιμο, το μη φανερώσιμο, το αναποκάλυπτο, το αφανέρωτο, αυτό που το ένδυμά του είναι κολλημένο στο δέρμα του, είναι η ίδια η

επιδερμίδα του. Να για παράδειγμα, η μεταφυσική αιτία του τρόμου του αυθεντικού Ευρωπαϊκού πνεύματος (του μη κλασικώτροπου) προς την γύμνια, ιδίως προς την γύμνωση του ανδρικού σώματος, αντίθετα πάλι προς την Κλασσική λατρεία προς αυτήν.

Όλα έχουν σχέση προς όλα. Η Μορφή (θεία, και στην τελειότητά της θεός) είναι η ουσία του όντος για το Κλασσικό, όχι καμιά φανταστική κεκρυμμένη εσωτερικότητα στην οποία έχει αποκλειστική πρόσβαση το Εγώ, ένα Είδωλο. Το Είδωλο της κρύφιας εσωτερικότητας είναι η πραγματική ύπαρξη για το Ευρωπαϊκό σύστημα.

Το κεκρυμμένο της εσωτερικότητας του Υπο-κειμένου προβάλλεται όπως είναι φυσικό και στο κεκρυμμένο της πραγματικότητας, το άγνωστο της ουσίας της, το Ding an sich. Η αλήθεια καθίσταται προβληματική, χρειάζεται «Λόγος περί Μεθόδου» για να προσεγγισθεί, ενώ για το Κλασσικό η μεγάλη απορία είναι πώς υπάρχει το ψεύδος, αφού δεν υπάρχει το μη ον. Τελικά και ο Θεός καταντά ένα κεκρυμμένο άγνωστο και η κατάληξη είναι η πολιτισμική αθεΐα – μοναδικό φαινόμενο στην ιστορία. Το Υποκείμενο υποκατέστησε το Φαινόμενο, το Ον και επί τέλους και τον Θεό.

Έχοντας στερηθεί της ζωοδοσίας του φωτός του Είναι, το Υποκείμενο αδυνατεί να προσλάβει, γιατί αρνείται να προσφερθεί σε, όποια από τις τρεις μεγάλες αποκαλύψεις του Απόλυτου στην ιστορία, την χθόνια γονιμότητα, την κυριότητα των δυνάμεων, τον κοσμικό ανθό του κάλλους.

Μη μετέχοντας στην πρώτη, αντικαθιστά στην εστιακή θέση του πρωτογενούς βιώματος το αρχέτυπο της Μητέρας με την οπτασία της Συνεύνου και Συζύγου. Ο Ευρωπαϊκός πολιτισμός είναι ο μοναδικός που έχει την παραξενιά να θέτει στο επίκεντρο των ανθρωπίνων σχέσεων, και να θεωρεί μοντέλο αναφοράς, την συζυγική σχέση των δύο φύλων.

Ούτε όμως με το μεταλλικό βίωμα του Κυρίου των Δυνάμεων επικοινωνεί πραγματικά. Αντιλαμβάνεται και την Εξουσία σαν μηχανιστικό σύστημα κανόνων, όχι ως δικαιωματική υπεροχή αξίας.

Το πνεύμα του Είναι υποκαθίσταται και εδώ από νόμους και διατάξεις. Νομίζοντας ότι με την λογική των πλαισίων εξασφαλίζει κάποια περιθώρια ελευθερίας, ο Ευρωπαίος υποκύπτει στην πιο στυγνή τυραννία, αυτή του απρόσωπου Κανόνα. Ποιος δεν θα προτιμούσε και να αδικηθεί ακόμα από τον Κύριο της υπεροχής, παρά από τεχνητό σύστημα νόμων; Αντικειμενικό τώρα όμως είναι το τυπικό κωδίκων, όπως η τάξη του κόσμου συνίσταται στο σύστημα των δομών της εποπτείας και των κατηγοριών της διανοίας του Υποκειμένου (Kant).

Ούτε βέβαια με το βίωμα του Κάλλους ταυτίζεται το Ευρωπαϊκό. Ερωτεύεται και αυτό το Άνθος της Επι-φάνειας, αλλά λειψά. Δεν του δίνεται και έτσι το χάνει. Ο έρωτας του καλού μένει ανικανοποίητος, αφού μάλιστα ερωτική είναι παραδειγματικά και ιδεαλιστικά για τον πολιτισμό του Υποκειμένου η σύζευξη των φύλων.

Μη κοινωνώντας θεμελιακά το Ευρωπαϊκό ούτε με το βίωμα της Μεγάλης Μητέρας, ούτε με το αρχέτυπο του Κυρίου των Δυνάμεων, ούτε με την Ιδέα του Κοσμικού Ανθού, αποστερημένο συνεπώς από τις αξονικές φυσικές αποκαλύψεις του Είναι, καταφεύγει σε ένα είδωλο που είναι το ισχυρότερο κέντρο μέσα στην ροή των εσωτερικών συναισθήσεων και συναισθημάτων που μόνα αναγνωρίζει ως οικεία – και αυτό είναι το «θέλω» του, η Βούληση. Η βαθύτερη πραγματικότητα του Υποκειμένου είναι η Βούληση (Schopenhauer). Όχι η βούληση για κάτι, κρινόμενη από την αξία του, γιατί αυτό την κάνει ωρισμένη, περατωμένη, της δίνει μορφή – και για τον πολιτισμό του ζοφερού και τυραγνισμένου, αυτό την περιορίζει, ενώ αυτός την χρειάζεται άπειρη. Για να την αισθάνεται άπειρη, την κάνει λοιπόν αόριστη. Είναι η Βούληση καθεαυτή, μια φαντασίωση του Υποκειμένου στην απομόνωσή του από το Είναι. Και σε μια φαντασίωση burlesque καταλήγει η εμμονή του Υποκειμένου στο ανικανοποίητο της Βούλησής του. (Προθανάτια φαντασίωση του Faust στο ομώνυμο έργο του Goethe). Το Υποκείμενο δεν θέλει να δεσμευθεί – και χάνει τα πάντα, την ψυχή του, ο Άρχων του Κόσμου τούτου τον βιάζει, ο Μινώταυρος τον κατατρώει.

Είδωλο στο Είδωλο, η Βούληση του Υποκειμένου.

Το πολύτιμο μυστικό Υποκείμενο, το «σημείο φυγής» της απόγνωσης, είναι όμως πεταγμένο στον Κόσμο. Και πρέπει να χειρισθεί την απόρριψή του αυτήν. Έχοντας χωρισθεί από την ολοκληρία του Είναι και Φαίνεσθαι, από την ενότητα Απόλυτου και Κόσμου, δεν μπορεί να βασισθεί στους φυσικούς δρόμους συσχετισμού προκλήσεων και αποκρίσεων (Challenge and Response), τελειοποιώντας τους στα άκρα τους όρια. Καταφεύγει αναγκαστικά, για να μην εξολοθρευθεί ως άχρηστο είδος και λάθος πείραμα, στην τεχνητότητα. Επινοεί δικούς του κώδικες πρόσληψης της «εξωτερικής» πραγματικότητας (στο «εξωτερικό» περιλαμβάνονται και όλα τα κατηγορήματα του ανθρώπου πλην του μυστικού του κρύφιου κέντρου, του ανύπαρκτου «σημείου φυγής» - το κλασσικό δεν αναγνωρίζει προοπτική, γιατί ο χώρος και ο χρόνος είναι μέσα για την ανάδειξη της μορφής που τα «κάμπτει» κατά την αναγκαιότητα της φανέρωσής της). Οι Κωδικοί αυτοί «σύλληψης» της αντικείμενης και ξένης προς το πολυτίμητο υποκείμενο πραγματικότητας επεξεργαζόμενοι συστηματικά αποτελούν την επιστήμη, και η εφαρμογή τους την τεχνολογία.

Τα εργαλεία δεν είναι ποτέ υπαρξιακό πρόβλημα, όσο και να σημαίνουν μερικές φορές επαναστατικές προσαρμοστικές διαδικασίες (η φωτιά, η γεωργία, τα μέταλλα). Γίνονται πρόβλημα όταν ο άνθρωπος τους δίνει μεγαλύτερη σημασία από αυτήν που όντως έχουν – απλά μέθοδοι διαχείρισης των αναγκών του χρόνου. **Τους κωδικούς της επιστήμης και τεχνολογίας ο Ευρωπαίος επένδυσε παρά φύσιν με την Νόρμα της αλήθειας. Αποτελούν γι αυτόν το αρχέτυπο της γνώσης και αποτελεσματικότητας.** Έτσι το (ελάχιστο) μέρος ανέβηκε στον θρόνο του όλου, υφαρπάζοντας τα δικαιώματά του. Το όλο είναι η αποκάλυψη του Απόλυτου στον Κόσμο, του Είναι στο Φαίνεσθαι, του Πνεύματος σε τέχνη και θρησκεία και φιλοσοφία. **Ο Επιστημονισμός, όχι η Επιστήμη, είναι το πρόβλημα.** Και οι μεγάλες επιστημονικές θεωρίες συνελήφθησαν και μορφοποιήθηκαν με γνώμονα την αρχή της ολότητας, με σκέψη «φιλοσοφική» και συμβολική.

Κατά την αρχή της ολότητας, η οποία δουλεύει στον άνθρωπο είτε αναγνωρισμένα είτε ασυναίσθητα, **την τεχνητότητα των Κωδικών που ανέπτυξε ο Ευρωπαίος για την διαχείριση της φυσικής πραγματικότητας από την οποία έχει απομακρυνθεί και αποπέσει, την εφάρμοσε και στην διαχείριση των ανθρωπίνων σχέσεων και της**

κοινωνικότητάς του, αφού μάλιστα θεωρεί και αυτά ως μέρος της «εξωτερικής» πραγματικότητας, αντιδιαστέλλοντας προς αυτήν την εξωτερικότητα, μια γνήσια εσωτερικότητα, κεκρυμμένη και ανέκφραστο, το αλήθινό αίσθημα μιας σχέσης και μιας ανθρώπινης συμβιωτικότητας. Για την εξωτερικότητα των σχέσεων και της ανθρώπινης συνύπαρξης εν γένει, δημιουργούνται Κωδικοί τεχνητοί όπως και για την διαχείριση της φυσικής πραγματικότητας. Οι Κωδικοί αυτοί ανελίσσονται σε συστήματα ηθικής, νόμων, καλών τρόπων, όλων τεχνητών. Εξ ου η Ευρωπαϊκή τάση, διαδηλότερη στην περίοδο της παρακμής και ακόμη περισσότερο στην εποχή των Μεταβολών που διανύουμε, για υπέρμετρη, υπερβολική, παρανοϊκή, Κανονιστικότητα, Τυπικότητα, Νομικισμό.

Από το άλλο μέρος, η εγγενής διάσταση μεταξύ εξωτερικής ρύθμισης και εσωτερικής αλήθειας στον τομέα των ανθρωπίνων σχέσεων και κοινωνικότητας οδηγεί σε μόνιμη υποκρισία και ταυτόχρονα σε οδύνη αναντιστοιχίας. Η συνεχής τριβή μεταξύ εσωτερικού κόσμου και εξωτερικής έκφρασης, μεταξύ κεκρυμμένου στο εσωτερικό σημείο φυγής της ύπαρξης του υποκειμένου συναισθήματος, και κωδικοποιημένης έκφρασης και συμπεριφοράς του ανθρώπου στην εξωτερικότητα των σχέσεων, προκαλεί αφόρητη συχνά ψυχολογική ένταση. Και αυτή είναι η μία ρίζα του εγγενούς Ρομαντισμού του Ευρωπαϊκού πνεύματος – εννοώντας με Ρομαντισμό το διαρκές και ανεπανόρθωτο ρήγμα μεταξύ έκφρασης και εκφραζόμενου, την βιούμενη ανεπάρκεια των εκφραστικών μέσων για την απόδοση του εσωτερικού συναισθήματος και ιδέας, την ασυμβατότητα μεταξύ (εξωτερικής) μορφής και (εσωτερικού) κρύφιου πυρήνα, ρήγμα και ανεπάρκεια και ασυμβατότητα που προκαλούν την πληθωρική χρήση έως κατάχρηση εκφραστικών εργαλείων και την αδιάκριτο συσώρευσή τους, (η οποία αντιποιείται, παραχαράσσει, διαστρέφει και εν τέλει αναιρεί στην ουσία την κλασσική μορφή), προς μετάδοση της υπαρκτικής έντασης τουλάχιστον, αφού η μορφή δεν μπορεί να αποδοθεί του άμορφου εσωτερικού συναισθήματος, που αν μορφοποιηθεί ψευτίζεται, και εξωτερικευόμενο φθηναίνει. Υπ' αυτήν την ουσιώδη έννοια του Ρομαντικού, υπάγεται όχι μόνον η Ρομαντική μουσική και ποίηση του 19^{ου} αιώνα αλλά και ο Γοτθικός καθεδρικός Ρυθμός, και ακόμη, με μια μεικτή ιδέα κλασσικού, το Baroque.

Επειδή για το Ευρωπαϊκό ψύχωμα η μορφή σχετίζεται με την τεχνητότητα όλων των εξωτερικών δομών της ανθρώπινης (συν)ύπαρξης, με τα «κατά συνθήκην ψεύδη» του νόμου, της ηθικής και των καλών τρόπων, για αυτό το περιούσιο υποκείμενο και τα αισθήματά του, για να κρατηθούν μακριά από τον εξευτελισμό της τεχνητότητας και τυπολαγνείας, πρέπει να μένουν μυστικά και ανέκφραστα. Όλο το ανατριχιαστικό οικοδόμημα βασίζεται στην αδυναμία βίωσης και κατανόησης της Ελληνικής Μορφής, του θαύματος της απόλυτης έκφρασης του Απόλυτου, χωρίς υπόλοιπο ανέκφραστου βάθους, στην μαγεία της Επι-φάνειας του Κάλλους. Στο κλασσικό, όπου εσωτερικό και εξωτερικό ταυτίζονται απόλυτα σε μια ιερή επι-φάνεια, δεν γεννάται καν ζήτημα συστημικής υποκρισίας ούτε άπειρης οδύνης του μυστικού κεκρυμμένου υποκειμένου. Και η οδύνη έχει τέλεια μορφή, δηλαδή έκφραση, και έτσι σώζεται.

Εκ της αυτής αιτίας, της αποστασιοποίησης του Υποκειμένου από το Είναι, εκπορεύονται λοιπόν τα αντιθετικά φαινόμενα της υπερβάλλουσας τεχνητής Κανονιστικότητας και του Ρωμαντικού ωκεανού των συναισθημάτων.

Εν τούτοις, θα πω απλά εδώ αφού αναπτύσσω αναλυτικά το θέμα αλλού, ότι παράλληλα με τα φαινόμενα που απορρέουν κατ' ευθείαν από το θεμελιώδες. συστατικό βίωμα του Ευρωπαϊκού πολιτισμού, **υπάρχει και ένα ισχυρό ρεύμα στην Ευρωπαϊκή ιστορία που εμπνέεται από τον Έρωτα του Κλασσικού.** Σπάνια, και σε μεγάλα πνεύματα, ο έρως αυτός μεταμορφώνει την Ευρωπαϊκή – Γερμανική ύλη σε μορφή κλασσικότητας. Σε μερικές άλλες μεγάλες περιπτώσεις, η ασυμβατότητα των δύο ορμών και το ανεκπλήρωτο και ανικανοποίητο του έρωτα, δεν γεννά κλασσική μορφή και καταλήγει σε τραγωδία. Συνηθέστερα το κλασσικό αποδίδεται ως μίμηση των κανόνων του κλασσικού, και οδηγεί σε διάφορους νεοκλασσικισμούς. Είναι αλήθεια πάντως, ότι οι μεγαλύτερες συνολικές Επαναστάσεις της Ευρώπης έγιναν με την επίκληση και τον μανδύα και την μακρυνή πνοή του Κλασσικού. Από την Αναγέννηση μέχρι την τελευταία επιχείρηση βιαίας ανανέωσης της παρακμάζουσας και γηράσκουσας Ευρώπης, που συνεπέφερε τους γιγαντιαίους παγκόσμιους Πολέμους του 20^{ου} αιώνα, - είχε και αυτή πρόσημα τον κλασσικό Ελληνισμό.

Ο ανεκπλήρωτος έρωτας του κλασσικού είναι η δεύτερη ρίζα της Ευρωπαϊκής ταραχής, επιτείνουσα την πρώτη και θεμελιακή, την αποξένωση από το Είναι και αυτοεγκλεισμό του Υποκειμένου. Διαλαλείται αυτό ακριβώς δε καλύτερα στον Ρομαντισμό. Εκεί ο έρωας αντί ταύτισης μένει στην ετερότητα από φόβο απώλειας εαυτού στην ανεπιφύλακτο και άφρακτο χύση προς το «τέλος», και έτσι δεν τελεσφορείται Μορφή, αλλά μένει φρικτό ανικανοποίητο και ταραχή και άπειρο πάθος και οδύνη.

Όμως το βασικό βίωμα πάντα βάζει την σφραγίδα του στην μοίρα ενός πολιτισμού, είναι το πεπρωμένο του.

Και έτσι η πολιτισμική Ευρώπη πεθαίνει στην ιστορία με έναν εφιαλτικό ρόγχο τεχνητότητας. Τίποτα δεν είναι ιερό πιά εκτός του πολυτίμητου κεκρυμμένου θησαυρού, που είναι καταδικασμένος ποτέ να μην βγαίνει στην επιφάνεια και ισούται λοιπόν προς το μηδέν. Ο δε πραγματικός άνθρωπος είναι και αυτός διαχειρίσιμο απόθεμα ως ορδές «δειλών». Και κυρίως ο Ευρωπαίος. Όπου και πλήττει ο θεός, κατά την αδήριτο λογική του όντος, ανελέητα. Η Ευρώπη στην ιστορία λαμβάνει ό,τι έδωσε, κατά την αναπόδραστο κοσμική τάξη.

Πεθαίνει από γηρατειά, όντας απ' αρχής γεροντική, «πολιοκρόταφος». Δεν είχε νεότητα, ήταν σοβαρή και πλήρης του πάθους της ύπαρξης από γεννησιμιού της. Δεν καταλαβαίνει, δεν νιώθει τον Απόλλωνα, αν και τον ερωτεύεται. Γιατί ορίζεται από ένα βίωμα κλεισίματος, ενώ στην άνοιξη του βίου ο νιος άνθρωπος ανοίγεται ταυτιζόμενος προς το Φαίνεσθαι, το Είναι, τον Θεό. Το άνοιγμα είναι επι-φάνεια και Μορφή, το κλείσιμο είναι βάθος κρυμμένο σημείου του απείρου.

Πεθαίνει, ενώ παρουσιάζει την μεγαλύτερη διάσταση μεταξύ ηγετικών ελίτ και λαών της. Ο άνθρωπος είναι πάντα άνθρωπος. Μετά το κλασσικό Θαύμα το θέμα έχει λήξει έχει διατυπωθεί με κρυστάλλινη διαύγεια: πώς να προσαρμοστεί η διαχείριση των αναγκών του χρόνου στον άξονα της Διαθήκης του Κάλλους, του Σωτηρίου του ανθρώπου.

Πεθαίνει έχοντας κληροδοτήσει στο παγκόσμιο σύστημα τεράστιες αστάθειες ως αποτέλεσμα ακριβώς της αποξένωσης από Θεό και Κόσμο.

Αστάθειες ανθρωπολογικές, πληθυσμιακές, οικονομικές, τεχνολογικές. Αλλά για αυτές έγραψα στο προηγούμενο κείμενο που κυκλοφόρησα.

Η λύση στο ερχόμενο Μέγα Δράμα είναι το κλασσικό. Οι τεχνητότητες της Ευρώπης παρέρχονται. Ο κόσμος γίνεται πιο πραγματικός, πιο ουσιαστικός, πιο ρεαλιστικός και ιδεαλιστικός ταυτόχρονα, πιο ζωντανός. Αναμένεται η ανανέωση, η Rejuvenatio Mundi. Τα σημάδια δείχνουν σωστά. Αλλά είμαστε πριν ακόμη την αρχή του δρόμου.

Να ψάλλουμε με τον Βιργίλιο για την νέα αρχή των αιώνων, για τον γεννώμενο Παίδα, για την βασιλεία του Απόλλωνα; Ο Οκταβιανός άκουσε και έγινε Σεβαστός ιδρυτής της μεγαλύτερης οικουμενικής σταθεροποίησης του ανθρώπινου παράγοντα στην ανθρώπινη ιστορία.

Οι εξελίξεις στις σπάνιες τέτοιες φάσεις της ιστορίας είναι ραγδαίες. Και κατά στιγμές, κατακλυσμιαίες.

II

Σημείωμα Β' περί Κορονοϊού, βραχύ

Ο πανικός και η υστερία δεν είναι καλά πράγματα. Καταντούν και σε παράνοια.

Θα προγραφούν και τα θαλάσσια μπάνια, λέει. Απαγορεύεται να τα «λαμβάνουμε», ό,τι θα πει αυτό. Μήπως επιτρέπεται να τα κάνουμε;

Μα αυτά όμως είναι θέμα υγείας. Και το κολύμπι είναι από τις καλύτερες συνολικές ασκήσεις του σώματος για ευεξία.

Το περπάτημα και η υπαίθρια άσκηση είναι θέματα υγείας, αλλά το κολύμπι δεν είναι;

Μήπως είναι πρόωρο Πρωταπριλιάτικο;

Σε κάθε τι που αφορά την διαχείριση των αναγκών του χρόνου υπάρχει ένας λογαριασμός των συν και των πλην. Και σε κάθε νόμο πια επιβάλλεται να γίνεται ένας στοιχειώδης ισολογισμός. Ποτέ δε, σαν κοινή λογική, δεν νοείται η λύση να είναι χειρότερη από το πρόβλημα, η θεραπεία να έχει μεγαλύτερες άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις από την νόσο.

Έχουμε, όχι μόνο βέβαια στο θέμα της πανδημίας, κατά πολύ υπερβεί τα όρια ισορροπίας μεταξύ αποφυγής του κακού και πρόκλησης μεγαλύτερου.

Και γενικωτερα, κάνουμε πια συστηματικά κακό στον εαυτό μας, έστω και με αγαθή βούληση. Άλλωστε, λένε, ο δρόμος για την Κόλαση είναι στρωμένος με καλές προθέσεις.

Στον Κλασσικό αέρα, δεν δίνουμε πολύ σημασία στην βούληση.

Οι αρχαίοι το έλεγαν καλύτερα. Είναι η Άτη, η στραβομάρα που ο θεός στέλνει άμα δεν αξίζεις την γη που πατάς και τον αέρα που αναπνέεις. Και τότε λογαριάζοντας για όφελός, βαδίζεις την οδό της απωλείας. Νομίζοντας ότι κάνεις το σωστό, σκάβεις τον λάκκο σου. Γιατί η Νέμεση απαρέγκλιτα ακολουθεί παρά πόδας την Άτη.

Απόλλων και Χριστός απόκαμαν να περιμένουν να βρούμε τον εαυτό μας.

Τὸ δ' εὖ νικάτω.